

STEREOTYPA FÖRESTÄLLNINGAR OM ÅLDER UNDER CORONAPANDEMIN

GABRIELLA SANDSTIG OCH MARIA EDSTRÖM

Sammanfattning

Den första riskgruppen som identifierades under coronapandemin var personer över 70 år. Sverige valde att för denna grupp införa särskilda rekommendationer, vilka i början av pandemin blev mycket omdiskuterade eftersom rekommendationerna bekräftade vissa ålderstereotyper. Följande kapitel analyserar i vilken utsträckning allmänheten instämmer i stereotypa påståenden om ålder under coronapandemin och vad som kännetecknar de grupper som instämmer i respektive tar avstånd från dessa föreställningar. I motsats till det förväntade resultatet, där tidigare forskning lyfter fram den universellt delade åldersstereotypa föreställningen att äldre är inkompetenta, är detta en föreställning som svenskarna under coronapandemin i *lägst* utsträckning instämmer i. Den föreställning om ålder som svenskarna *främst* instämmer i är att personer yngre än 30 år inte distanserar sig tillräckligt, även om motsvarande föreställning om att personer över 70 år inte gör detsamma också är vanlig. Det kännetecknande för grupper som instämmer i föreställningarna är att de är unga snarare än äldre.

När Världshälsoorganisationen WHO, den 11 mars 2020, förklarade att spridningen av coronaviruset var en global pandemi, blev kronologisk ålder en av de tydligaste indikatorerna för om du skulle överleva viruset eller inte. Dagen efter höll Storbritanniens premiärminister Boris Johnson ett tal där han uppmanade alla över 70 år att undvika kryssningar och förklarade att äldre var en särskilt utsatt riskgrupp (Johnson, 2020). Fyra dagar senare meddelade Folkhälsomyndigheten (FHM) att "Personer över 70 år bör begränsa kontakter med andra människor så långt det går" (FHM, 2020a). De skulle undvika kollektivtrafik, affärer och offentliga lokaler samt alla ställen där det kunde uppstå folksamlingar.

Över en natt blev alltså handlingsutrymmet starkt begränsad för de 1,6 miljoner människor i Sverige som var över 70 år. Snart diskuterades det i medierna också om dessa äldre verkligen tog sitt ansvar när de tog bussen, gick och handlade mitt på dagen eller umgicks med barnbarnen. Äldreforskare och andra kritiserade myndighetens beslut att så starkt begränsa livsrummet för en grupp i samhället, med restriktionerna. Argumentet från myndighetens sida var att det var viktigt att skydda "våra" äldre, en omtanke som också kan tolkas mer kritiskt som överbe-

skyddande och ifrågasättande av äldre personers förmåga och kompetens. I maj 2020 utvärderades begränsningarna av FHM med slutsatsen att det var bäst att fortsätta på inslagen väg. Begränsningen för personer över 70 år gällde över sommaren och långt in på hösten. Samtidigt höjdes allt fler röster som ansåg att det var de *yngre* som inte tog tillräckligt ansvar, i rollen som potentiella smittspridare. Under en kris finns det alltid en risk att olika grupper ställs mot varandra. I medierna ställdes alltså den äldre generationen mot den yngre, och vilken generation det främst var som inte tog sitt ansvar för att begränsa smittspridningen. Först i slutet på oktober valde FHM att ta bort de särskilda reglerna för 70+, efter att en andra utvärdering visade att risken med isolering av personer över 70 år var större än nyttan. Samma regler skulle gälla hela befolkningen och *alla* hade ett ansvar för att hålla avstånd, stanna hemma om man var sjuk och tvätta händerna.

Enligt Global AgeWatch Index är Sverige ett av världens bästa länder att åldras i. Samtidigt visar World Values Survey som undersöker människors värderingar i ett 100-tal länder, att Sverige tillhör de länder där 70-åringar har svagast social anseende i samhället (Puranen, 2016). I Sverige, och även globalt växer den åldrande befolkningen snabbare än alla andra åldersgrupper (WHO, 2021). Vi vet att äldre personer riskerar att utsättas för fördomar och diskriminering. Relevansen av att leva ett liv utan åldersdiskrimineringen kan därför antas öka. Föreställningar grundade enbart på en personens ålder kan vara ett exempel på det som kallas för ålderism. Ålderism bygger på fördomar och stereotypa föreställningar baserat på ålder som kan leda till diskriminering. Åldersstereotyper definieras här som förstelnade bilder av ålder och äldre, individens medvetna eller omedvetna föreställningar om den observerades ålder (Bennett & Gaines, 2010) samt associationer till särskilda egenskaper förknippade med en särskild åldersgrupp utan att mångfalden eller heterogeniteten inom denna grupp uppmärksammas (Robinson, Gustafson & Popovich, 2008). Åldersstereotyper kan alltså dels handla om de medvetna eller omedvetna *föreställningar* om åldrande och främst äldre som delas av *individer*, men också det *innehåll* som kan representeras *i medierna* av äldre och åldrande.

Begreppet ålderism har funnits länge och är en företeelse som kan drabba alla, men det förknippas framför allt med hur äldre behandlas i samhället, men även yngre kan bli utsatta för fördomar (se t.ex. Andersson, 2008; Jönson m.fl., 2021). Ålderism kan förekomma på institutionell nivå och i mellanmänskliga relationer. Ålderism har fått en förnyad aktualitet när jordens befolkning som helhet blir äldre och friskare, vilket ställer nya krav på att människor ska kunna åldras på ett värdigt sätt (WHO, 2021). Äldreforskningen har länge pekat på åldrandets komplexitet och att det finns många sätt att se på ålder. I Sverige dominerar det som kallas för kronologisk ålder, baserat på individens födelseår, men du kan också ha en mental ålder, en social ålder och inte minst en biologisk ålder som talar om din kroppsliga status (se t.ex. Krekula & Johansson, 2017). I denna studie är det kronologisk ålder vi utgår ifrån.

När det gäller *föreställningar* om åldersstereotyper vet vi att det finns universellt delade föreställningar om åldersstereotyper som är oberoende av land eller kultur (Sargeant, 2008; Pinquart, 2002). En sådan universellt delad föreställning är att äldre (är snälla men) har dåliga kognitiva färdigheter (Cuddy, Norton & Fiske, 2005). Detta även om det också finns studier som visar på att allmänheten i en kollektivistisk kultur som Korea, trots stor respekt för de äldre, har en mer negativ attityd till äldre och åldrande än i en mer individualistisk kultur som i USA (Yun & Lachman, 2006). Något som kan förklaras av att respekt för de äldre också samtidigt för med sig bördan/ansvaret att man ska ta hand om sina äldre. Detta i kombination med den ökade urbaniseringen i Korea och de i realiteten minskade möjligheterna att ta hand om sina äldre, leder till den negativa attityden till åldrandet (ibid). Det som är mindre känt är dels i vilken utsträckning och vilka delar av allmänheten som delar dessa stereotypa föreställningar om äldre och åldrande, dels om dessa stereotypa föreställningar om äldre och åldrande förändras i tider av kris. Detta särskilt med tanke på att den första riskgruppen som identifierades som särskilt utsatt och sårbar under coronapandemin var personer över 70 år.

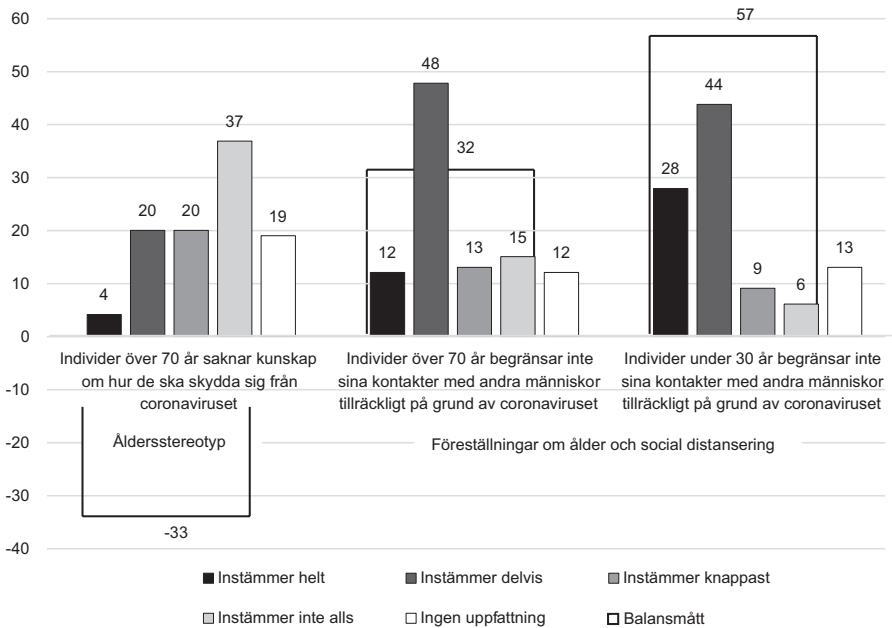
Frågorna i SOM-undersökningen som behandlas i detta kapitel handlar om föreställningar om äldre och yngres förmågor och beteenden som ett uttryck för åldersstereotyper. Den *första* frågan är i vilken utsträckning allmänheten instämmer i tre olika påståenden om ålder under coronapandemin. Det första påståendet utgår från forskningen om åldersstereotyper och den universella föreställningen att äldre är snälla men inkompetenta, anpassad till coronapandemin. Det andra och tredje påståendet tar sin utgångspunkt i medierapporteringen om att äldre men också senare yngre inte i tillräcklig utsträckning distanserat sig socialt under coronapandemin. Den *andra* frågan är vad som kännetecknar de grupper som instämmer i respektive tar avstånd från dessa påståenden om ålder under coronapandemin. Kapitlet inleds med att besvara studiens två frågeställningar. Först besvaras frågan om i vilken utsträckning allmänheten instämmer i de tre påståendena. Därefter besvaras frågan om vad som kännetecknar de grupper som instämmer i respektive tar avstånd från påståendet om den negativa kognitiva åldersstereotypen, och sist besvaras frågan om vad som kännetecknar de grupper som instämmer i respektive tar avstånd från de bägge påståendena om otillräcklig social distans. Avslutningsvis diskuteras resultatens betydelse för föreställningar om ålder under en pågående pandemi i jämförelse med när det inte är kris.

Allmänheten instämmer i lägst utsträckning med den universella åldersstereotypen

Nedan besvaras först frågan om i vilken utsträckning allmänheten i Sverige instämmer i det påstående som utgår från forskningen om åldersstereotyper och den universella föreställningen att äldre är snälla men inkompetenta, anpassad till coronapandemin. För att fånga i vilken utsträckning allmänheten instämmer i

åldersstereotypen ställdes i SOM-undersökningen om coronaviruset 2020 frågan: 'I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden?'. Påståendet som gällde stereotypen att äldre är inkompetenta under coronapandemin var: 'Individer över 70 år saknar kunskap om hur de ska skydda sig från coronaviruset'. Eftersom åldersstereotypen dels är en universell åldersstereotyp föreställning, är förväntningen att andelen svenskar som instämmer i påståendet ska vara hög.

Figur 1 Andel som instämmer i tre olika påståenden om ålder under coronapandemin, 2020 (procent, balansmätt)

Kommentar: Frågan lyder 'I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden?', följt av tre påståenden i följande ordning: 'Individer över 70 år begränsar inte sina kontakter med andra människor tillräckligt på grund av coronaviruset'; 'Individer under 30 år begränsar inte sina kontakter med andra människor tillräckligt på grund av coronaviruset' samt 'Individer över 70 år saknar kunskap om hur de ska skydda sig från coronaviruset'. Svartalternativen är i följande ordning 'Instämmer helt'; 'Instämmer delvis'; 'Instämmer knappast'; 'Instämmer inte alls' samt 'Ingen uppfattning'. Procentandelarna som visas i figuren baseras på dem som besvarat frågan, och balansmättet visar andelen som instämmer helt eller delvis minus andelen som instämmer knappast eller inte alls. Antal svarande: 2 549.

Källa: SOM-undersökningen om coronaviruset 2020.

Resultatet är i motsats till det förväntade. Påståendet, att individer över 70 år saknar kunskap om hur de ska skydda sig från coronaviruset, är det påstående som svenskarna i lägst utsträckning instämmer i. Närmare en fjärdedel av svenskarna

instämmer helt eller delvis med denna åldersstereotyp, men en högre andel, nästan två tredjedelar av allmänheten, håller inte alls eller knappast med denna åldersstereotyp. Åldersstereotypbalansen är här alltså negativ (-33), eftersom andelen svenskar som inte instämmer i påståendet att äldre inte vet tillräckligt om hur de ska skyddas från coronaviruset (57 procent) är högre än de som instämmer i påståendet (24 procent) (se figur 1). Allmänhetens föreställningar om personer över 70 år är alltså mer positiv än väntat.

Allmänheten instämmer i högst utsträckning med de yngres otillräckliga sociala distansering

Nedan besvaras fortsättningsvis frågan om i vilken utsträckning allmänheten instämmer i de två påståendena som relaterar till att personer som är äldre men också de som är yngre inte i tillräcklig utsträckning begränsar sin rörelsefrihet för att dämpa smittspridningen. De två påståendena i SOM-undersökningen om coronaviruset 2020 som adresserade bristande ansvarstagande var: *'Individer över 70 år begränsar inte sina kontakter med andra människor tillräckligt på grund av coronaviruset'* och *'Individer under 30 år begränsar inte sina kontakter med andra människor tillräckligt på grund av coronaviruset'*. Med tanke på att forskningen om ålderism främst inriktat sig på personer som är äldre, och medierapporteringen under den period som undersökningen var i fält (14 april till 28 juni) rapporterat om att personer som var äldre såväl som yngre inte följde restriktionerna, var det oklart hur allmänheten skulle svara.

Främst instämde allmänheten i att det är de yngre som inte distanserar sig tillräckligt. Nästan tre fjärdedelar av allmänheten instämmer helt eller delvis med att individer under 30 år inte tillräckligt begränsar sina sociala kontakter på grund av coronaviruset (se figur 1). Detta medan en sjättedel av allmänheten snarare tar avstånd från påståendet eftersom de knappast eller inte alls instämmer i påståendet. Men allmänheten instämmer också i hög utsträckning i påståendet att individer över 70 år inte tillräckligt distanserar sig socialt. Motsvarande andel som helt eller delvis instämmer i påståendet om personer som är äldre är närmare två tredjedelar av allmänheten (se figur 1). Detta medan en dryg fjärdedel av allmänheten tar avstånd från påståendet. Alltså i likhet med att det i medierna förekom skrivelser om såväl de äldres som de yngres otillräckliga distansering hade allmänheten föreställningar om att såväl de yngre som de äldre inte distanserat sig tillräckligt under coronapandemin.

Vilka socio-demografiska grupper instämmer i eller tar avstånd från påståendet om den kognitiva åldersstereotypen?

Även om det finns studier om skillnader i föreställningar om åldersstereotyper mellan olika länder eller kulturer, är föga känt om skillnader i allmänhetens föreställningar

om åldersstereotyper *inom* ett land, en kultur eller en specifik situation som t.ex. under en pandemi. Nedan besvaras den andra frågan om vad som kännetecknar de grupper som instämmer i respektive tar avstånd från, här inledningsvis, påståendet om åldersstereotypen att äldre saknar kunskap om hur de ska skydda sig under coronapandemin.

Ser vi närmare på de grupper som instämmer i respektive tar avstånd från påståendet om åldersstereotypen under coronapandemin, är det utmärkande att det främst är personer som är yngre respektive personer som har en lägre utbildning som instämmer i detta påstående, medan gruppen bestående av personer som är äldre respektive de som har en högre utbildningsnivå tar avstånd från påståendet (se tabell 1).

Tabell 1 Andel som instämmer i påståendet om åldersstereotypen att kunskap bland >70 år om hur man skyddar sig mot coronaviruset saknas efter socio-demografiska förhållanden, 2020 (procent, balansmått)

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer knappast	Instämmer inte alls	Ingen uppfattning	Balans - mått	Antal svarande
Samtliga	4	20	20	37	19	-33	2 549
Kön							
Kvinna	3	21	20	38	18	-34	1 347
Man	5	19	21	36	19	-33	1 141
Ålder							
16–29 år	7	23	21	21	28	-12	312
30–49 år	3	18	22	34	23	-35	711
50–64 år	4	21	21	39	15	-35	658
65–85 år	3	20	19	44	14	-40	814
Boendeområde							
Ren landsbygd	2	21	25	35	17	-37	320
Mindre tätort	5	22	19	36	18	-28	487
Stad/större tätort	4	20	20	39	17	-35	1 165
Sthlm/Gbg/Malmö	43	20	19	35	23	-31	431
Utbildning							
Låg	7	27	16	35	15	-17	343
Medellåg	5	24	20	33	18	-24	656
Medelhög	4	21	22	36	17	-33	535
Hög	2	15	21	42	20	-46	826

Kommentar: För frågans formulering, se figur 1. Procentandelarna baseras på dem som besvarat frågan. Balansmättet visar andelen som instämmer helt eller delvis minus andelen som instämmer knappast eller inte alls.

Källa: SOM-undersökningen om coronaviruset 2020.

Andelen som tar avstånd från kognitionspåståendet ökar alltså i takt med ökad ålder samt med ökad utbildningsnivå. Även om det också bland de unga (16–29 år) är en högre andel som tar avstånd från påståendet än som instämmer i det, balansmått -12, är andelen som tar avstånd från det än som instämmer ännu större bland äldre (65-85 år), med ett balansmått på -40. På motsvarande sätt är det bland dem med lägre utbildning (max grundskoleutbildning), en högre andel som tar avstånd från påståendet, än som instämmer i det (balansmått -17). Likvärdigt mönster ser vi bland dem med högre utbildningsnivå (högskole- eller universitetsexamina), men där balansmättet är nästan tre gånger så negativt (-46).

För påståendet om åldersstereotypen att personer som är äldre inte skulle ha tillräckliga kunskaper för att skydda sig, saknas det däremot signifikanta skillnader mellan kvinnor och män och om du bor på landsbygden som initialt inte var så drabbat av coronaviruset eller i någon av Sveriges tre största städer där smittan under den aktuella mätperioden spreds fortast.

Vilka socio-demografiska grupper instämmer i eller tar avstånd från påståendena om otillräcklig social distansering?

Ser vi närmare på de grupper som instämmer i respektive tar avstånd från de två påståendena om otillräcklig social distansering, är det främst personer som är äldre (65–85 år) som tar avstånd från påståendena och främst yngre (16–29 år) som instämmer i dem. Detta oavsett om påståendet avser dem som är över 70 år eller dem som är under 30 år (se tabell 2 och 3).

Tabell 2 Andel som instämmer i påståendet om otillräcklig social distansering av >70 år efter socio-demografiska förhållanden, 2020 (procent, balansmått)

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer knappast	Instämmer inte alls	Ingen uppfattning	Balans - mått	Antal svarande
Samtliga	12	48	13	15	12	+32	2 549
Kön							
Kvinna	12	50	12	15	11	+35	1 349
Man	12	45	14	15	14	+28	1 145
Ålder							
16–29 år	13	48	10	11	18	+40	312
30–49 år	15	49	13	14	9	+37	713
50–64 år	12	50	12	16	10	+34	695
65–85 år	9	44	15	17	15	+21	817
Boendeområde							
Ren landsbygd	10	45	16	16	13	+23	323
Mindre tätort	14	49	11	13	13	+39	490
Stad/större tätort	11	48	14	16	11	+29	1 167
Sthlm/Gbg/Malmö	9	48	12	16	15	+29	429
Utbildning							
Låg	15	44	14	14	13	+31	345
Medellåg	12	51	11	13	13	+39	657
Medelhög	10	52	13	13	12	+36	536
Hög	10	44	16	19	11	+19	827

Kommentar: För frågans formulering, se figur 1. Procentandelarna baseras på dem som besvarat frågan. Balansmålet visar andelen som instämmer helt eller delvis minus andelen som instämmer knappast eller inte alls.

Källa: SOM-undersökningen om coronaviruset 2020.

När det gäller påståendena om otillräcklig social distansering är det också främst kvinnor som instämmer i bägge dessa, medan män i högre utsträckning tar avstånd från dessa påståenden (se tabell 2 och 3). Bland kvinnorna instämmer drygt 60 procent i påståendet att individer över 70 år inte distanserar sig tillräckligt socialt, medan motsvarande andel bland männen 57 procent (se tabell 2). För påståendet att individer under 30 år inte distanserar sig tillräckligt, är skillnaden mellan könen något större. Drygt 75 procent av kvinnorna instämmer i påståendet (se tabell 3) att yngre personer inte tillräckligt distanserar sig socialt, medan motsvarande andel bland männen är knappt 70 procent.

Tabell 3 Andel som instämmer i påståendet om otillräcklig social distansering av <30 år efter socio-demografiska förhållanden, 2020 (procent, balansmätt)

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer knappast	Instämmer inte alls	Ingen uppfattning	Balansmätt	Antal svarande
Samtliga	28	44	9	6	13	+57	2 549
Kön							
Kvinna	31	45	7	5	12	+64	1 347
Man	26	43	10	7	14	+52	1 141
Ålder							
16–29 år	34	43	11	5	7	+61	310
30–49 år	30	46	9	7	8	+60	715
50–64 år	31	46	8	5	10	+64	659
65–85 år	24	42	8	5	21	+53	811
Boendeområde							
Ren landsbygd	29	40	8	8	15	+53	319
Mindre tätort	27	44	9	5	15	+57	490
Stad/större tätort	29	44	8	6	13	+59	1 163
Sthlm/Gbg/Malmö	30	47	7	6	10	+64	432
Utbildning							
Låg	30	38	7	5	13	+56	339
Medellåg	32	42	8	6	13	+60	655
Medelhög	31	40	10	5	12	+56	537
Hög	24	52	8	6	11	+62	827

Kommentar: För frågans formulering, se figur 1. Procentandelarna baseras på dem som besvarat frågan. Balansmättet visar andelen som instämmer helt eller delvis minus andelen som instämmer knappast eller inte alls.

Källa: SOM-undersökningen om coronaviruset 2020.

Men det finns skillnader också mellan i vilken utsträckning och i vilken riktning grupper instämmer i eller tar avstånd får påståendena om otillräcklig social distansering. 54 procent av dem med hög utbildning instämmer i att äldre än 70 år inte distanserat sig tillräckligt. Detta i jämförelse med 59 procent av dem med låg utbildning (se tabell 2). Riktningen är den motsatta när det gäller påståendet om otillräcklig social distansering av yngre än 30 år. Motsvarande andel med hög utbildning som instämmer i påståendet är 76 procent, medan 68 procent av dem med låg utbildning instämmer i detsamma (tabell 3). Alltså, ju högre utbildningsnivå, desto större avståndstagande till påståendet om att personer äldre än 70 år inte distanserat sig tillräckligt, och desto större instämmande i att personer yngre än 30 år inte distanserat sig socialt.

När det gäller det påstående om att de som är äldre än 70 år inte distanserat sig tillräckligt, är mönstret beroende på var man bor, otydligt. Däremot finns det en entydig riktning i instämmandet av att unga inte distanserar sig tillräckligt socialt. Det är här främst personer i boende på landsbygden, som tar avstånd från detta påstående, medan det är vanligare att instämma i påståendet om man bor i några av Sveriges tre största städer (se tabell 3).

Tabell 4 Typologi över socio-demografiska grupper som instämmer i eller tar avstånd från påståenden om tre olika stereotypa föreställningar om ålder

Påståenden om ålder	Instämmer helt eller delvis	Instämmer knappast eller inte alls
Gäller för samtliga påståenden	Är en person som är ung.	Är en person som är äldre.
Individer över 70 år saknar kunskap om hur de ska skydda sig från coronaviruset	Är en person med lägre utbildning.	Är en person med högre utbildning.
Individer över 70 år begränsar inte sina kontakter med andra människor tillräckligt på grund av coronaviruset	Är en person med lägre utbildning.	Är en person med högre utbildning.
Individer under 30 år begränsar inte sina kontakter med andra människor tillräckligt på grund av coronaviruset	Är en kvinna.	Är en man.

För att sammanfattat besvara den andra frågan, vad som kännetecknar de grupper som instämmer i respektive tar avstånd från de tre påståendena om ålder under coronapandemin, presenteras en grov typologisk förenkling (se tabell 4) av resultaten i tabell 1–3 som tidigare presenteras. Kännetecknande för de grupper som instämmer i den kognitiva åldersstereotypen och de bägge påståendena om otillräcklig social distansering – är att det är personer som med stor sannolikhet är unga. Detta medan kännetecknande för dem som tar avstånd från påståendena är att de troligtvis är personer som är äldre. Sedan skiljer sig det som kännetecknar grupperna åt beroende på om påståendet avser personer som är över 70 år, eller personer som är yngre än 30 år. Det är här mer troligt att personer som är unga och har en lägre utbildning instämmer i påståendena som rör individer över 70 år, såväl kopplat till äldres bristande kognitiva förmåga, dvs. föreställningen om åldersstereotypen att individer över 70 år saknar kunskap om hur man skyddar sig mot coronaviruset, som föreställningen om att individer över 70 år inte distan-

serat sig tillräckligt. Detta i motsats till dem som är äldre och som har en högre utbildningsnivå, som i större utsträckning tar avstånd från dessa påståenden. När det gäller föreställningen om att dem under 30 år inte distanserat sig tillräckligt socialt är det främst de som är unga och kvinnor som instämmer i detta påstående. Detta i motsats till dem som är äldre och är män.

Pandemins betydelse för föreställningar om ålder

Den första slutsatsen är att allmänhetens föreställningar om personer över 70 år är mer positiv än väntat. Det förväntades att allmänheten främst skulle instämma i, stereotypen om den inkompetenta äldre. I motsats till det förväntade var det en stereotyp som allmänheten i mycket låg utsträckning instämde i. Eftersom denna negativa åldersstereotyp enligt tidigare forskning är universell är en tolkning att denna föreställning av någon anledning dämpades under coronapandemin. Mot bakgrund i kriskommunikationsforskningen om hur svårt det är att vända en negativ föreställning om till exempel ett land, ett varumärke eller en samhällsgrupp, väcker det tankar om den potentiella kraft en kris kan rymma till att vända negativa åldersstereotyper med tillräckligt patos av sårbarhet förmedlad kring den stereotyp porträtterade primära riskgruppen. En annan tolkning baseras på resultatet att, förutom att vara äldre, hade den grupp som i lägst utsträckning instämde i den kognitiva åldersstereotypen en högre utbildningsnivå. Eftersom Sverige, fortfarande med internationella mått mätt kan betraktas som en välfärdsstat, utifrån att medborgarna har en ganska hög utbildningsnivå och låga skillnader i socio-ekonomi, kan detta vara en förklaring till varför allmänheten i lägre utsträckning instämmer i denna stereotyp. En tredje tänkbar tolkning är att skillnaderna relaterar till den mer konkreta operationaliseringen i denna studie jämfört med tidigare studier av föreställningar om åldersstereotyper. En fjärde tänkbar tolkning kan vara att människors egen erfarenhet av att umgås med äldre vänner, släktingar och arbetskamrater som är 70 år och äldre motsäger uppfattningar om åldersstereotypen av att äldre generellt sett skulle ha nedsatt kognition. Den andra slutsatsen är att personer som är äldre är mindre fördomsfulla än yngre. Detta oavsett om de stereotypa påståendena handlar om äldre eller yngre.

Vad kan vi lära oss av detta? Att allmänheten är mindre benägen att bekräfta stereotypa föreställningar om ålder i tider av kris när personer som är äldre är den primära riskgruppen, men också att yngres beteenden är mer ifrågasatt? Mediernas rapportering om fester och sammankomster bland ungdomar och studenter kan ha spelat in, liksom det faktum att yngre inte omfattades av några särskilda restriktioner, det var också få yngre personer som fanns med i ålderstatistiken över dem som drabbats av coronaviruset under våren 2020, vilket troligen ledde till att ungdomar ansågs sig kunna röra sig mer obekymrat ute i samhället, om de inte tillhörde riskgrupper eller hade närstående att ta hänsyn till. Avsikten med Folkhälsomyndighetens rekommendationer var att skydda äldre. Men i och med

detta begränsades också rörligheten och den sociala tillvaron för personer som var äldre. En stor heterogen befolkningsgrupp förlorade över en natt delar av sitt självbestämmande. Äldre personer var den primära riskgruppen som rekommendationerna skulle skydda. De tillhörde den grupp som främst drabbades negativt av rekommendationerna, både i form av minskat handlingsutrymme och med en risk att omgivningen skulle tro att de inte klarade av social distansering. Denna studie visar att de åtminstone slapp utsättas för negativa föreställningar om äldre.

Referenser

- Andersson, L (2008). *Ålderism*. Lund: Studentlitteratur.
- Bennett, T. & J. Gaines (2010). Believing what you hear: The impact of aging stereotypes upon the old. *Educational Gerontology*, 36(5): 435–445.
- Cuddy, A. C., Norton, M. I. & S. T. Fiske (2005). This old stereotype: the pervasiveness and persistence of the elderly stereotype. *Journal of Social Issues*, 61: 267–285.
- Folkhälsomyndigheten (FHM) (2020a). *Personer över 70 bör begränsa sociala kontakter tills vidare*. Hämtad 23 mars 2021 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/personer-over-70-bor-begransa-sociala-kontakter-tills-vidare/> (publicerad 16 mars 2020)
- Folkhälsomyndigheten (FHM) (2020b). *Utvärdering av åldersgräns för särskilda råd till personer 70 år eller äldre*. Hämtad 23 mars 2021 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/u/utvardering-av-aldersgrans-for-sarskilda-rad-till-personer-70-ar-eller-aldre/> (uppdaterad maj 2020)
- Folkhälsomyndigheten (FHM) (2020c). *Konsekvenser för personer 70 år och äldre av smittskyddsåtgärder mot covid-19*. Hämtad 23 mars 2021 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/k/konsekvenser-for-personer-70-ar-och-aldre-av-smittskyddsatgarder-mot-covid-19/> (publicerad 22 oktober 2020)
- Johnson, B. (2020). Prime Minister's statement on coronavirus (COVID-19): 12 March 2020. Hämtad 23 mars 2021 från <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-on-coronavirus-12-march-2020>
- Jönson, H. (red, 2021). *Perspektiv på ålderism*. Lund universitet: Social work Press.
- Krekula, C. & B. Johansson (red, 2017). *Introduktion till kritiska åldersstudier*. Lund: Studentlitteratur.
- Robinson, T., Gustafson, B. & M. Popovich (2008). Perceptions of Negative Stereotypes of Older People in Magazine Advertisements: Comparing the Perceptions of Older Adults and College Students. *Ageing and Society*, 28: 233–251.
- Sargeant, M. (2008). Age stereotypes and the media. *Tolley's communication law*, 4: 120–125.

- Pinquart, M. (2002). Good News About the Effects of Bad Old-Age Stereotypes, *Experimental Aging Research*, 28(3): 317–336.
- Puranen, B. (2016). Makt eller börda. En jämförelse av social position för 70+ i Mellanöstern och Sverige. *Äldre i centrum 1/2016*.
- Williams, A. & H. Giles (1998). Communication of ageism. I M. L. Hecht (red) *Communicating prejudice*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- WHO (2021). *Global report on ageism*. World Health Organization. Hämtad 18 mars 2021 från <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/demographic-change-and-healthy-ageing/combating-ageism/global-report-on-ageism>
- Yun, R. J. & M. E. Lachman (2006). Perceptions of aging in two cultures: Korean and American views on old age. *Journal of Cross-cultural Gerontology*, 21: 55–70.

